

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4. II. EM.
Telefonszám: Lipót 974—24.
Minden pénz a lelkeszi hivatal címére küldendő.

Felölös szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS
Munkatársak:
Botár Imre
Buzogány Anna
dr. Csiki Gábor

Megjelenik havonként.
Előfizetési ára:
Egy évre 4 pengő

Torda: 1568. HATÁRKÖVEK Pozsony: 1848.
az unitárius egyház történetében. Ezekben a helyeken mondotta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországra nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).

„Testamentom.”

„A belü ől, a lélek pedig éltet.”
2. Kor. III. 6.

Ezt a könyvet, az Élet könyvét, dr. Masznyik Endre fordította le a mi mai magyar nyelvünkre. Egy emberöltő féltő gondjának és verejtékes munkájának gyümölcse. Aki ezt önkényes áldozat gyanánt oda ajánlotta „magyar hazánk s szent egyházunk oltárára”, istenes dolgot cselekedett. Abban az emberben volt valami jellegzetes vonása az evangelistának és az apostolnak. A modern világ közepe sem érezte idegenszerűnek azt, ami örök emberi nyomokon haladva örök isteni igazságot akar kifejezni a mi számunkra. Emellett hűséges krónikása óhajt lenni annak a szent hajdankornak, amelyben az események a lélek vásznán kitergetve egymásután leperegtek. Amit ő vázol és fest, az egy merőben új kijelentés; mintha csak a tegnapi történet volna. A Mester és a tanítványok szent egységben egybeforrva járnak-kelnek lelki szemünk előtt. Úde és friss a szó, amely felcsendül ajkukon. Tiszta és világos a gondolat, amely elméjüket foglalkoztatja. Meleg baráti érzés dobogtatja szívüket: közöttük talán nem is akad áruló! . . . Érezzük, hogy valami csodálatos módon a földre szállott a fényes menyország. És az ő beszédei: *lélek és élet*.

Wartburg várából ismét kicsapott a láng. Izzó betűkbe fonódik egybe az örök bölcsesség, a hatalmas transzparensen egyellen szó ragyog: „Testamentom”. — Ósrégi testamentom, mely mindig új marad. És amelyet minden kor számára újból meg kell írni. Jelenet amelyet újból el kell játszani . . .

. . . Könyv, amelyet újból el kell írni . . . Pohár, amelyet újból fenéig kell üríteni . . .

Szegény magyar Wartburg, talán nem is tudta, hogy a „György lovag” lelke ebbe a modern biblia fordítóba költözött. Hogyha életében soha egyebet nem irt volna, akkor is megérdemli, hogy neve ott tündököljön a hitvallók és egyházépítők díszes csarnokában. Ott — az elsők között. Pedig — Isten a tanum rá — Ő az elsőséget nem igen kereste földi életében. Vagy ha igen, mondjuk: első a munkában, utolsó a pihenésben. Első az igazság védelmében, utolsó a diadaléretet mámorában. Első a mester követésében, utolsó a jutalomra való áhítozásban . . . S mégis hova kell nagyobb jutalom, mint az övé, a hetven évi tusakodás után? Az egész magyar Sion elcsirátja. „Pál apostol” várja. „Jézus” keblére öleli. „Luther” véle együtt zengi: „Erős várunk nekünk az Isten”.

Szerkesztő.

Keresztény áhitat.

(Justin Martyr, 100—155.)

Gyülekezetünkben a jómóduak segítik a szegényt; mert mi mindéig összetartunk, és hála adunk az örök Alkotónak minden javaiért, amelyekkel bennünket megáldott. Háldával fogadjuk az ő szent Fiának, az Ur Jézus Krisztusnak tanításait és a szentléleknek mennyei ajándékát. Vasárnaponként a Hívek, a városiak és a falusiak egyaránt, rendszeren eljárnak az imaházba, ahol elsősorban is a próféták könyveiből és az apostolok irataiból olvasnak fel egy-egy leckét. Ezt az előljáró pontról-pontra megmagyarázza és buzdítja a Híveket a jó és szép példák követésére.

Azután mindnyájan fennállva imádkozunk. És amikor a közös imának vége van, kenyeret, bort és vizet hoznak be. Ezeket az előljáró hálaadó imák és elmélkedések között megáldja és a gyülekezet rámondja az Ament.

Azután következik a szétosztás. Mindenki kap a megáldott jegyekből. Aki pedig nem jöhet el, azoknak az egyháziak viszik oda a saját lakásukra.

Azután aki teheti, és hajlandó adni, önként ad, amit adhat, a gyülekezet javára. A gyűjtött holmit az előljáró kezeli. Ő ad belőle az árváknak és özvegyeknek. S azoknak is, akik betegség miatt, vagy bármi más okból inséget hordoznak. Azonkívül a foglyoknak és a köztünk levő idegeneknek. Ugy, hogy soha senki szükségét ne szenvedjen a mi gyülekezetünkben.

P. b.

Felhívás

a magyar unitáriusokhoz.

(Olvassa el mindenki.)

Az unitárius hívek száma Budapesten és az egész csonkaországban az utolsó néhány esztendő alatt csaknem megháromszorozódott. Sajnos azonban, ha az okát nézzük nincsen semmi örvideni valónk e fölött a tekintélyes lélekszám gyarapodása fölött. Ez is csak székely fajunk nagy nyomorúságát mutatja, azt t. i. hogy milyen sok embernek kellett elhagynia szép Erdélyországban szülőtte földjét, a hátkot, ahol Isten áldott napját először meglátta, a templomot, ahová zsoltárokat énekelni és imádkozni járt, őseinek s'r-ját és mindazt, ami az életet számára egykor széppé és boldoggá tette. A nagy lélekszám szaporodás új egyházi intézmények szervezését tette szükségesé, hogy az wegen környezetben is tovább érjölhassuk és erősíthessük híveink szívében a vallásos hitet, amit minf egyetlen örökséget magunkkal hoztunk, ami, ha minden egyebüktől megfosztanak is, megmarad, vigasztal, bátorít s jobb jövővel biztat. De hiányzott hozzá az anyagi erő. Hála legyen azonban a jó Istennek —

mintegy gondviselészerüen — most is, mint annyiszor, szinte legendás áldozatkészséggel segítségünkre jöttek amerikai és angol unitárius testvéreink, kik közadakozás folytán a IX. ker. Rákos-utca 3 sz. alatt legalább is egy félmillió pengő értékű nagy székházat vásároltak meg számunkra azzal a céllal, hogy abban mint központi Misszió Házban magyar unitárius egyháztársadalmi életünk otthont találjon és, hogy egy második kápolna létesíttessék benne a hívek számára.

Sajnos azonban azokból a szép tervekből, melyek az alapítókat, a Misszió Házzal kapcsolatban vezette, a lakáskötöttség miatt csak kevés volt ezideig megvalósítható. Most azonban hála Istennek közel van az idő, mikor egyik legfőbb célunk, az új kápolna terve valóra válhat. Budapest székesfőváros tanácsa, három éven át 24 ezer pengőt állított be a költségvetésbe a kápolnaépítés segélyezéséért s ezzel mintegy a maga részéről is igazolta annak nagy szükségét és jelentőségét. Fedezetlenül marad még a kápolna berendezésének költsége, ami a hívek áldozatkészségére vár.

Magyar unitárius hívek! Amerikai és angol testvéreink és Budapest székesfőváros csodás áldozatokat hoztak egyházi életünk felvi ágoztatásáért. Most rajtunk van a sor, hogy mi, akiknek szívéhez legközelebb áll az ügy, mi is bizonyoságot tegyünk szent valásunkhoz való áldozatos ragaszkodásunkról. S mikor ezzel a céllal az elnökség a magyar unitárius hívekhez fordul, teljes tudatában van annak, hogy sok helyen csak szegénységre talál, kik maguk is segítségre szorulnak az egyház részéről. A Misszió Ház igyekezett eddig is és igyekezni fog ezután is ezeken erejéhez mértén segíteni. Megjegyezzük azonban azt, hogy itt most egy olyan ügyről van szó, melyet nemcsak a gazdagok aranyával, de a szegény asszony két fillérjével is eredményesen lehet szolgálni. Aki egy rövid esztendő folyamán naponta 5—10 fillért egyházára és Istenére gondolva félretesz és megtakarít, ezáltal örök időkre szoló családi ülőhelyet biztosíthat a Misszió Ház kápolnájában nemcsak magának, hanem késői unokáinak is. S mennyi drága tradíció fűződik majd ezekhez a családi padokhoz késői unokáink számára! Nem akarjuk hinni, hogy ne akadjon Budapest és az ország unitárius hívei között háromszáz olyan ember, ki ilyen formán háromszáz ülés költségét örömmel ne vállalná.

Akikkel szemben pedig Isten a földi javak osztogatásában bőkezűbb volt, azoknak alkalmat adunk hálaadásra és arra, hogy családjuk egyik másik hön szeretett, feledhetetlen tagjának nevét megörökíthessék a kápolnában arról, hogy emlékezetükre egy urvasorai asztalt, urvasorai kelyhet, terítőt, vagy egy szószéket ajándékozzanak, vagy pedig egy színes kápolnaalak költségét vállalják és annak esetleges képein örökítsék meg kedveseik emlékét.

Magyar unitárius hívek! Mindenkitől csak annyit várunk, amennyit anyagi ereje megenged és szíve sugal. Reméljük, hogy nem fogunk csalódni. Reméljük, hogy nemcsak amerikai és angol testvéreink és a székesfőváros áldozatával maradunk, reméljük, hogy mindenek felett ti lesztek azok, kik szegénységtekben is áldozatot hoztok azért, hogy Erdély bércei közül szent örökségképen hozott hitvallásunkat

a nemzet javára és Isten dicsőségére a szöke Duna partján is felvirágoztassuk.

A jóindulatu érdeklődőknek részletes felvilágosítást előszóval vagy írásban dr. Csiki Gábor lelkész (IX. Rákos u. 3) ad a legnagyobb öömmel. Ugyancsak hozzájuttatandók az egyes megajánlások is, vagy személyesen, vagy postautalványon.

Budapest, 1927 október hava.

AZ ELNOKSEG.

NB. Ezt a felhívást az Igazgató Tanács teljes egészében magáévá tette s mint egyházunk jövőjét szolgáló fontos ügyet, meleg szeretettel ajánlj összes hiveink figyelmébe. Atyafiságos üdvözlettel

Budapest, 1927 október 16.

az Igazgató Tanács nevében
Józan Miklós püspöki vikárius.

Epizódok Jézus életéből modern megvilágításban.

Irta: Gál Miklós, ny. lelkész.

Néhány epizódot szándékozom megvizsgálni Jézus életéből, főként olyanokat, amelyekben Jézus nyilatkozatai a mai olvasók egy részében némi meghökkenést ébresztenek. A hagyomány ereje s a dolog veszélyes volta mindezideig akadályozták, sőt bizonyos tekintetben ma is akadályozzák, hogy őket szorosabban megvizsgáljuk s a mai szemlélet gócpontjába állítsuk. Jézus lelki képét a szent hagyomány évszázadokon át alakította s beszédeinek értelmét ennek a képnek megfelelőleg határozta meg az egyházi kritika. Egy fenségesre faragott kész szoborral állunk szemben, amelyben jóval több van a századok alakító és simító munkájából, mint az eredeti hagyomány primitív szépségeiből. Pedig a modern kritika sokféle elmés fogással igyekszik a hagyomány töredékeiből újra alkotni azt a lelki óriást, akiéhez hasonlító munkát a világtörténelemben nem végzett senki. S ez a munka, bármely csekély siker esetén is, megérdemli a fáradságot. Mert, — noha a dogmák gloriolás Krisztusának kialakulása a görög filozofia méhében elég érdekes probléma, mennyivel többet érne s mennyivel közelebb lépne egyszerre hozzánk, ha a názárethi fiatlacsot mind a vonásában olyannak ismerhetnők meg, amilyen valóságban volt. Fájdalom, ez az evangéliumokból csak igen korlátolt mértékben lehetséges. Mert a mythos és legenda mindjárt halála után földöntúli fényvel kezdte övezni alakját s a külső káprázatok csillogásai mögött nehéz felismerni az eredetinek szürkébb vonásait. Mennyivel kedvezőbb helyzetben van a paleontologus. Talál a földben egy pár csontot, egy pár fogat s csodálatos kombinációkkal s hozzávetésekkel újra építi belőlük a tán már évmilliókkal ezelőtt elhalt állat képét. S némelykor olyan szerencséje van, hogy jégben prezerválódott, majdnem a régi alakjában napvilágra került egész állat bizonyítja az emberi kombináló erő csodálatos hozzávetéseinek helyességét. Ugy van, mond-

hatja valaki, de hát a csontok és fogak ezer meg ezer hasonló állatoknál csak ugyan arra a helyre illenek s ugyanazt a szerepet tölthetik be. De hányféleképpen lehet csavarni a szót — még az előszót is — s hányszor hangzik el a szó csak azért, hogy a gondolatot elrejtse s mennyi álnokság, hazugság s képmutatás fér el alatta! A Jézusról szóló hagyományok első íróit ilyesmikkel vádolni nem lehet. Naivság, hiszékenység s félreértés lehet s van is írásaikban bőven, de azért könyveik, ezek az első hagyomány izzó kohójából kikérett művek, mégis a világ legbecsületesebb könyvei közé tartoznak, mert az írók a legjobbat adják bennük, ami a lelkükben élő világosság mellett csak lehetséges volt. Jézusnak olyan nyilatkozatait jegyezték fel s hagyták hátra, amelyeket egy korunkban élő író kétségkívül letompított s szelidebbre vasalt volna, csak azért, hogy hőst kedvezőbb világításba helyezze. Pedig fény nincsen árnyék nélkül s mi, akik Jézust embernek hisszük és valljuk, nem botránkoznánk meg, ha bizonyos emberi gyengeségeket Jézusban is találnánk s csak annál közelebb éreznők őt magunkhoz. Vegyük elő csak az evangéliumból Jézus életének néhány jól ismert epizód jelenetét, vizsgáljuk meg ezek kapcsán Jézus némely nyilatkozatait, állítsuk a mostani társadalmi gondolkodás fókuszába. Majdnem két ezer év óta végrajtuk munkáját millió meg millió csöplőgép s hátha mégis számunkra is maradt egy-két értékes szem.

Jézus és a szülői ház.

Jézus mindjárt pályája kezdetén elszakad a szülői hajléktól. Egyszer épen nagy sokaság közepette tanít. Tanítása közben a tanítványok jelentik Jézusnak, hogy megérkeztek anyja és testvérei s beszélni akarnak vele. Jézus nem csak, hogy nem örül a találkozásnak, hanem ezekkel a szavakkal felel: «Kicsoda az én anyám s kik az én testvéreim? s kinyujtván kezét rámutat tanítványaira »ime az én anyám, ime az én testvéreim». Ez a felelete a családi életet élő embert első tekintetre megdöbbeníti. Elképzeljük magunknak a lelki kincsekkel oly dusan megáldott fiu édes anyját, aki ezt a fiut felnevelte s akinek lelke lehetett az a kincsés bánya, melyből a fiu érzés világának legnagyobb értékeit meritette. Hiszen köztudomásu, hogy a gyermek érzéseit legtöbbször anyjától örökl. Milyen megrendítő csapásnak érezhette az édes anya már csak azt is, hogy fia elhagyta a családi hajlék békés nyugalját s atyjától tanult tisztas mesterségét a vándor tanítóság bizonytalan kenyerével cserélte fel. S midőn ez az édes anya Jézus többi testvéreitől kísérve megjelenik — tán, hogy megpróbálja visszaédesgetni őt a szülői hajlékba — a fiunak nincs más szava hozzá, csak szívet marcangoló visszautasítás. El vannak hát felcöve az édes anya csókjai s a gyermekkor első kedves emlékei, amelyekre minden felnőtt ember oly kedvesen emlékezik vissza, mikor az élet viharai már minden oldalról megtépdesték. Ott áll néhány lépé nyire tőle az az édes anya, aki őt emlőjén táplálta; de ő már más édesanyát keresett és talált a sokaságban, amely őt körülveszi. Valljuk meg őszintén, ha kilépünk a szent hagyomány mindent lenyűgöző köztől s természetes érzésünk első fellobbanásának helyét engedünk magunkban, Jézus jelképes feleletére nyára-

polgári izlésünk kissé fellázad. Szerencsére hamar ösz-szeszedhetjük magunkat. Az Übermentsch világát is ismerjük már s megszoktuk ezt másnak képzé-lu mint a közönséges emberét. Az ilyennek többet bocsáj-tunk meg, mint az utszéli igazságok között baktató többi halandónak. Pedig hát mégis csak ezek az utszéli igazságok: a csafári, a társadalom, az egyszerű erkölcs világának fenntartó oszlopai. Nem találjuk-e kissé dur-vának és gyöngédtelennek azt is, hogy Petőfi a világ legőszintébb költője utyjáról így ír: »Csak husvágáshoz ért, nem sok hajszála hullt ki a tudományokért, Ugyanaz a Petőfi, aki később a fiui szeretet és büszkeség csodálatosan szárnyaló ólóját írja, ugyan-arról az édesatyjáról a »Vén zászólartótan«. Jézusnál valami ilyenyszerű lehetett az eset. Igaz, hogy ennek megítélésében jóésszt képzeletünk játékára vagyunk utalva. Képzeltük el tehát magunknak a fiatal lelki-óriást, bizonyára szüleinek becézott kedvencét, amint szűkkörü viszonyai közül menekülni igyekezik, hogy magát egy magasabb életcélra szentelhesse. S ugyan-akkor képzeltük el az aggódó édesanyát, aki félti fiát a bizonytalan sorsától, amelyet magának választani akar s ezt minden erejével megakadályozni törekszik. Képzelt-jük el a családi viharokat a názáreti iparos házában Jézus szakítását az övéivel, akik Máskszónt azt hitték róla, hogy megbolondult s mingyártól tudjuk osztani az igazságot, természetesen kétféle. Igaza volt az édesanyának, mikor felkereste őt s még egyszer vissza-tartani próbálta veszélyes utjáról. De igaz volt Jézus-nak is, mikor magas hivatása érdekében még az édes-anya könnyeire sem akart elágyulni. Még a kemény szó is csak azt jelenthette: — én elhatároztam magam, me-gyek választott utamon s hogy bebizonyítsam, hogy engem már semmi vissza nem tarthat, ime lássátok, tudjátok meg, anyám és testvéreim nem azok, akik en-gem szándékomról le akarunk beszélni, hanem ezek akik felismerték, hogy amerre én mutatok, ott van az út, az igazság, az élet.

Jézus utasítása missziós utra küldött tanítványaihoz.

»Pogányok utjára ne menjetek s a samaritá-nusok városába be ne térjeteke«, ezt az utasítást adja Jézus, Máthé evangéliuma szerint, missziós utra k-üldött tanítványainak. Az ember elesodálkozik. Ugyan-annak az embernek a szava ez, aki az »Irgalmas Samaritánusról« szóló példabeszédben örökitette meg az emberszeretetet? Vagy aki azt mondta a zsidók-nak »elvétetik tőletek az Istennek Országa s oly nép-nek adatik, amely megteremti annak gyümölcseit.« Hogy képzeltük el magunknak az egyetemes emberiség prófétáját avval a jelszóval ajakán, hogy idvesség csak a zsidóságban van? Nem vagyunk modern biblia-magyarázók, akik az ilyes helyeken a fejlődés elméle-tét alkalmazzák Jézus pályáján. E szerint Jézus csak kényszerhelyzetben s mintegy kiüldözve a zsidó hitélet közösségéből kezdte volna a Samaritánust és Pogányt olyan embernek tekinteni, mint a zsidó. Ez azonban homlokegyenest ellenkeznék tanításának legjellemzőbb igazságával, hogy az Isten egyetemes atya s az ő gyer-mekei nem csak Ábrahám maradékai. Ez a nézet már pályája kezdetén olyan elemi erővel sugárzott ki tanításából, hogy szükségkép szakításra kellett ve-

zetni azzal a hittel, amely Isten gyermekeinek csak egy választott népet ismert el. Jézus mindenütt és mindenki-ben csak az embert keresi; a zsidó saját val-lásos közösségén kívül mást látni nem akar, vagy ha meglát mást, csak gyűlölettel látja. Jézusnál a lélek igazságai elemi erővel törnek át a vallásos hagyomány burkolatait s szétrepesztik a megkövesült formákat; a korabeli zsidó vallásos öntudat pedig ezeken a formá-kon kívül igazságot nem talál sehol. A hagyomány hite kösziklát gördít Jézus legfenségesebb tanítása — Is-ten egyetemes atyaságának — utjába s Jézus istenfiu-ságának botránykövén építi fel Golgotha keresztjét. Hogyan magyarázzuk hát Jézus utasításait? A kifejezés drámai és nem egyebet teszen: menjetek a zsidókhoz, nyissátok ki szemeiteket és füleiteket s vegyétek észre, hogy a nemzeti hit korsójából az élet nedve kiapadt. A forma csak külsejében visszataszító, belső igazsága az ellentét erejénél fogva csak annál inkább kiütöközik. Nem is áll egyedül Jézus mondásai között, aki szerette igazságait néha vakítóan erős fényvel megvilágítani, néha pedig az ellentét formájába öltöztetni, mint erre klasszikus példa lesz a következő epizód.

Jézus és a kananeabeli asszony.

Jézus Tirus és Sidon vidékére ér tanítványai-val, tehát oly vidékre, hol a lakosság többsége pogány s a kisebbség is nagyon távol áll a zsidó fanatizmustól. Az elbeszélés egy kananeabeli nőről szól, aki kétségbe-esett kiáltásokkal követte Jézust s mos untalan ezeket a szavakat ismételte »Uram, Dávidnak fia könyö-rülj rajtam! Ugy látszik, máx a tanítványok is megsaj-nálták a nőt s kérték Jézust, hogy bocsássa el — természetesen kérését teljesítve. S ekkor hangzik el Jézus ajkairól a rideg, könyörtelen, a korabeli zsidóság örmagával eltelt dölyfének ez a jellemző nyilatkozata: »csak az Izrael nyájának elveszett juhához küldettem.« S mikor az asszony még tovább is alkalmatlankodik, jön még egy sértőbb visszautasítás »nem jó a fiaknak kenyé-rét elvenni s az ebeknek vetni.« Jegyezzük meg jól ezek a szavak annak az embernek ajkairól, aki megte-remtette azt a mélységes szakadást, amely az orthodox zsidó szellem és az összes keresztény felekezetek között ma is fennáll. Ez a nyilatkozat azonban távol áll attól hogy olyan értelemben legyen igaz, mint külseje mu-tatja. Sőt a szakgatott, erősen drámai forma, melyben megjelenik, egybevetve Jézus egész lelkivilágával, mu-tatja, hogy a képes beszédnek épen az ellenkezője igaz. Nem egyéb ez, mint egy a szónoklatban jól ismert figura — az ellenfél érveinek látszólagos elfogadása és megdi-csérése, hogy a szónok a következőkben annál le-sújtóbb csapással semmisíthesse meg az ellenfél ér-veit. Hogy ez nem szónoklat? A mindennapi beszéd sűrűn alkalmazza a meggyőzni akaró szónoklat összes fogásait. A szónoklat is csak a mindennapi beszéd ki-merítetetlen oecánjában keresi és találja a gyöngyö-ket. A drámában az ilyen helyek, kapcsolatban az előz-mények s következményekkel, az előadás művészeté-ben pedig a szemek játéka, a hang tonusa, az arckife-jzés elég biztosítékok a félreértés elkerülésére. Saj-nos az evangéliumokban számos hely van, ahol érez-zük, hogy egy nagy szellem nyilatkozatait a leíró nem értette meg, vagy nem adja hiven vissza. Jézus számos

polgári izlésünk kissé fellázad. Szerencsére hamar ösz-szeszedhetjük magunkat. Az Übermentsch világát is ismerjük már s megszoktuk ezt másnak képzni mint a közönséges emberét. Az ilyennek többet bocsáj-tunk meg, mint az utszeli igazságok között baktató többi halandónak. Pedig hát mégis csak ezek az utszéi igazságok, a család, a társadalom, az egyszerű erkölcs világnak fenntartó oszlopai. Nem találjuk-e kissé dur-vának és gyöngédtel-nek azt is, hogy Petőfi a világ legőszintébb költője atyjáról így ír: »Csak husvágáshoz ért, nem sok hajszála hullt ki a tudományokért«. Ugyanaz a Petőfi, aki később a fiui szeretet és büszkeség csodálatosan szárnyaló ólóját írja, ugyan-arról az édesatyjáról a »Vén zászlótartótan«. Jézusnál valami ilyen szerű lehetett az eset. Igaz, hogy ennek megítélésében jó ésszt képzeletünk játékára vagyunk utalva. Képzeld el tehát magunknak a fiatal lelki-óriást, bizonyára szüleinek becézett kedvencét, amint szűkkörü viszonyai közül menekülni igyekszik, hogy magát egy magasabb életcélra szentelhesse. S ugyan-akkor képzeljük el az aggódó édesanyát, aki félti fiát a bizonytalan sorstól, amelyet magának választani akar s ezt minden erejével megakadályozni törekszik. Képzeld el a családi viharokat a názáreti iparos házában Jézus szakítását az övével, akik Má k szerint azt hitték róla, hogy megbolondult s mingyártól tudjuk osztani az igazságot, természetesen kétfelé. Igaza volt az édesanyának, mikor felkereste őt s még egyszer vissza-tartani próbálta veszélyes utjáról. De igaza volt Jézus-nak is, mikor magas hivatása érdekében még az édes anya könnyeire sem akart elágyulni. Még a kemény szó is csak azt jelenthette: — én elhatároztam magam, me-gyek választott utamon s hogy bebizonyítsam, hogy engem már semmi vissza nem tarthat, ime lássátok, tudjátok meg, anyám és testvéreim nem azok, akik en-gem szándékomról le akarnak beszélni, hanem ezek akik felismerték, hogy amerre én mutatok, ott van az út, az igazság, az élet.

Jézus utasítása missiósnak a küldött tanítványaihoz.

»Pogányok útjára ne menjete s a samaritá-nusok városába be ne térjete«, ezt az utasítást adja Jézus, Máthé evangéliuma szerint, missiósnak a küldött tanítványainak. Az ember elcsodálkozik. Ugyan-annak az embernek a szava ez, aki az »Irgalmas Samaritánusról« szóló példabeszédben örökitette meg az emberszeretetet? Vagy aki azt mondotta a zsidók-nak »elvétetik töletek az Istennek Országa s oly nép-nek adatik, amely megtermi annak gyümölcseit.« Hogy képzeljük el magunknak az egyetemes emberiség prófétáját avval a jelszóval ajakán, hogy idvesség csak a zsidóságban van? Nem vagyunk modern biblia-magyarázók, akik az ilyes helyeken a fejlődés elmélet-tet alkalmazzák Jézus pályáján. E szerint Jézus csak kényszerhelyzetben s mintegy kiüldözve a zsidó hitélet közösségéből kezdte volna a Samaritánust és Pogányt olyan embernek tekinteni, mint a zsidó. Ez azonban homlokegyenest ellenkeznék tanításának legjellemzőbb igazságával, hogy az Isten egyetemes atya s az ő gyer-mekei nem csak Ábrahám maradékai. Ez a nézet már pályája kezdetén olyan elemi erővel sugárzott ki tanításaiból, hogy szükségkép szakításra kellett ve-

zetni azzal a hittel, amely Isten gyermekeinek csak egy választott népet ismert el. Jézus mindenütt és mindenki-ben csak az embert keresi; a zsidó saját val-lásos közösségén kívül mást látni nem akar, vagy ha meglát mást, csak gyűlölettel látja. Jézusnál a lélek igazságai elemi erővel törnek át a vallásos hagyomány burkolatait s szétrepesztik a megkövesült formákat; a korabeli zsidó vallásos öntudat pedig ezeken a formá-kon kívül igazságot nem talál sehol. A hagyomány hite kősziklát gördít Jézus legfenségesebb tanítása — Is-ten egyetemes atyaságának — útjába s Jézus istenfiu-ságának botránykövén építi fel Golgotha keresztjét. Hogyan magyarázzuk hát Jézus utasításait? A kifejezés drámai és nem egyebet teszen: menjete a zsidókhoz, nyissátok ki szemeiteket és füleiteket s vegyéte észre, hogy a nemzeti hit korsójából az élet nedve kiapadt. A forma csak külsejében visszatartó, belső igazsága az ellentét erejénél fogva csak annál inkább kiütöközik. Nem is áll egyedül Jézus mondásai között, aki szerette igazságait néha vakítóan erős fényvel megvilágítani, néha pedig az ellentét formájába öltöztetni, mint erre klasszikus példa lesz a következő epizód.

Jézus és a kananeabeli asszony.

Jézus Tirus és Sidon vidékére ér tanítványai-val, tehát oly vidékre, hol a lakosság többsége pogány s a kisebbség is nagyon távol áll a zsidó fanatizmustól. Az elbeszélés egy kananeabeli nőről szól, aki kétségbe-esett kiáltásokkal követte Jézust s unos untalan ezeket a szavakat ismételte »Uram, Dávidnak fia könyö-rülj rajtam! Ugy látszik, már a tanítványok is megsaj-nálták a nőt s kérték Jézust, hogy bocsássa el — természetesen kérését teljesítve. S ekkor hangzik el Jézus ajkairól a rideg, könyörtelen, a korabeli zsidóság örmagával eltelt dölyfének ez a jellemző nyilatkozata: »csak az Izrael nyájának elveszett juhához küldettem.« S mikor az asszony még tovább is alkalmatlankodik, jön még egy sértőbb visszautasítás »nem jó a fiaknak kenyé-rét elvenni s az ebeknek vetni.« Jegyezzük meg jól ezek a szavak annak az embernek ajkairól, aki megte-remtette azt a mélységes szakadást, amely az orthodox zsidó szellem és az összes keresztény felekezetek között ma is fennáll. Ez a nyilatkozat azonban távol áll attól hogy olyan értelemben legyen igaz, mint külseje mu-tatja. Sőt a szakgatott, erősen drámai forma, melyben megjelenik, egybevetve Jézus egész lelkivilágával, mu-tatja, hogy a képes beszédnek épen az ellenkezője igaz. Nem egyéb ez, mint egy a szónoklatban jól ismert figura — az ellenfél érveinek látszólagos elfogadása és megdi-csérése, hogy a szónok a következőkben annál le-sújtóbb csapással semmisíthesse meg az ellenfél ér-veit. Hogy ez nem szónoklat? A mindennapi beszéd sűrűn alkalmazza a meggyőzni akaró szónoklat összes fogásait. A szónoklat is csak a mindennapi beszéd ki-meritehtetlen oceánjában keresi és találja a gyöngyö-ket. A drámában az ilyen helyek, kapcsolatban az előz-mények s következményekkel, az előadás művészeté-ben pedig a szemek játéka, a hang tonusa, az arckife-jezés elég biztosítékok a félreértés elkerülésére. Saj-nos az evangéliumokban számos hely van, ahol érez-zük, hogy egy nagy szellem nyilatkozatait a leíró nem értette meg, vagy nem adja híven vissza. Jézus számos

helyen teszen szemrehányást tanítványainak, hogy ők nem értik.

Ez a két nyilatkozat tehát: csak Izrael eltévedt juhához küldettem és: nem jó a fiaknak kenyerét elvenni s az ebeknek vetni, tulajdonképen nem egyéb, mint az elfojtott keserűségnek és gunynak drámaj rövidegességgel való kifejezése. Izraelre veti szemét azon a magas talapzaton, ahová önmagát állított s minyáért meglátja e talapzat alatt az ebeket vagyis a föld többi népeit. Jézus a hatás csattanósabb kedvéért azonosítja magát nemzetének gyűlölködő minden idegent megvető szellemével s szavaiban magára ölti a saját korabeli karakterisztikus zsidó gögőt, hogy annál elevenebben szemléltethesse naiv hitével s a jóságban való őszinte bizakodásával a pogány nőt. Jézus mindenütt és mindenkiiben az embert keresi és látja meg. Milyen fájdalmas lehetett neki, hogy igaz emberi tulajdonságokat még a bűnösben, a szamaritánusban és a pogányban is többet talált, mint önmagukkal eltelt nemzetbelieiben. A formájában durva beszéd, kivált a csattanós befejezéssel, ugyanazt az igazságot domborítja ki, mint az irgalmas szamaritánus, a tiszta emberszeretetnek ez a legszebb példaképe.

Hadd temessék el a holtak az ő halottaikat.

Egy ember, atyja halála után mingyárt, tán épen a temetési előkészületekkel foglalkozva találkozik Jézussal Nagy hatást tesz rá a mester s mingyárt kijelenti, hogy tanítványául szegődik; de előbb engedelmet kér, hogy atyját eltemethesse. Jézus felelete mindössze ennyi: »hadd temessék el a holtak az ő halottaikat, te kövess engem!« Összegezésünkben megpróbáljuk ennek a kifejezésnek s számos más hasonlóknak csoportosítását és magyarázatát. Itt csak azt jegyezzük meg, ha primitív érzéseinknek első forrásából meritünk s a szent hagyomány nyügét teljesen lerázzuk magunkról, ez a beszéd legalább első tekintetre s kivált a mai társadalmi konvenciók világában, menthetetlennek látszik, mert úgy érezzük, mintha a halottak iránti kegyelet volna megsértve benne. A kifejezés tulságig kiélesített kép. Kik Jézus szerint a halottak? A képmutatók, az alakoskodók, a minden belső tartalom híján levő formák imádói, mert az ilyeneknek lelkéhez legnehezebben férkőzik hozzá az őszinteség, az igazság, a szeretet. Jézus erős kifakadásaiból azt lehetne következtetni, hogy nemzetének vezető osztályai cégéres bűnösök voltak. Semmi se áll távolabb az igazságtól. Egy hibájuk volt a korabeli társadalmi osztályoknak, az önmagukkal eltelt felfuvalkodott dölyf. Az idegenek gyűlölete és megvetése. Vallásos volt ez a társadalom a maga módja szerint, hiszen napjának minden részét a törvény és hagyomány alapján rendezte be. Hazafi volt, hiszen nemzeti élete olyan küzdelem után pusztult el s temetkezett Jeruzsálem romjai alá, amilyenek mását nem látta a világ soha, tehát a külső tiszteletreméltóság minden eleme meg volt benne, anélkül, hogy Jézus belső igazságaiból valamit meglátott volna. Jézus a bűnösöknek ezt az osztályát üldözte legkérlelhetősebbül. Szava tehát csak az uralkodó vallás és erkölcs hitvallóit akarta sujtani, mert a kegyelet megsértése árán is: amihez hozzájá-

ruhatott az is, hogy a legsúlyosabb próbának akartá alávetni az ember elhatározásának komolyságt. Mind hiába. A kifejezés olyan erős, hogy a szent hagyomány minden nimbusza se teszi azt elfogadhatóvá a mai izlés előtt.

A betániai idill.

Jézus rendes szokása szerint egy jeruzsálemi utcájában meglátogatja az őt mindig kitüntető szivességgel fogadó Poklos Simon családját. Két leány van a háznál s mindenik igyekszik a maga módja szerint kedvéte járni a mesternek. Utról jött? Fáradt és éhes? Márta mindjárt a konyhához lát. Akinek nem volt hová fejét lehajtania bizonyára táplálék dolgában se ismerhette a nagy bőséget. Mária pedig mingyárt házba lépésének pillanatától fogva letelepedik melléje, el nem távozik többé tőle s lesi ajkairól az életadó igéket. Márta nem győzi egyedül a konyhai munkát, kéri Máriát, hogy segítsen neki s midőn kérése hatástalan marad, Jézushoz fordul, hogy ő figyelmeztesse kötelességére Máriát. A mestertől azonban támogatás helyett egy szelíd szemrehányást kap: »Márta, Márta, sok dolgot vagy szorgalmatos, Mária pedig a jobb részt választotta.« Lehet ezeket a szavakat úgy képzelni, hogy semmi sértő se legyen bennök egyik félre sem. A hang szelidsége, a nyájas tekintet, a szemek derüje jobban megnyugtathatta Mártát, mint ahogy azt ma a töredékes leírásból kivehetjük. De azért a szó »Mária pedig a jobb részt választotta, mintha kissé ellenkeznek nemcsak az igazsággal, hanem a szeretet törvényeivel is. Mert, végre is a Mária eljárása nem egyéb, nagyfokú önzésnél. Hiszen leülni a mester mellé s elmerülni vele a társalgás gyönyöreibe, valóban kellemesebb volt, mint az ételkészítés a konyhán. A kérdés itt csak az lehet, van-e joga az egyik testvérnek teljesen a másik vállára tolni a terhet s egészen a maga számára foglalni le az élvezetet. Bizony, ha lett volna édesanya ennél a háznál, Mária nem hallotta volna ajkairól, hogy az ő eljárása a »jobb rész.« S mégis keresztény hagyomány magasan fölé emeli Mária alakját Mártának a jó házi lánynak, aki bizonyára szintén szivesebben beszélgetett volna Jézussal az egész idő alatt, de érezte, hogy a kötelesség mást parancsol neki. Jézus itt csak úgy viselkedett s oly szavakat használt, amilyeneket ma is használna bármely figyelmes, udvarias vendég. Nem valóságos neheztelő szavak azok Mártára s csak annyit jelentenek: Kevéssel megelégszem én.

* * *

Azt mondják, hogy Jézus tanításainak mindenike megtalálható a többi nagy vallásalapítók egyikénél vagy másikonál. Ez igaz. Csodálatos is lenne, hogy az ember eszményi életével ne foglalkozott volna más is csak Jézus. A Jézus igazságai azonban másoknál csak úgy találhatók, mint egyes gyöngyszemek. Csak nála épülnek fel szerves egészzé, a lelki élet tökéletességének evangéliumává. Jézus ugyanis lemerül a lélek legnagyobb mélységeibe s felhossa onnan az összes kincseket. De aztán olyan magasan állítja fel őket, hogy el nem érehtjük s olyan ragyogóan világítja meg, hogy szemünk elkáprázik bele. Jézus az erkölcsi

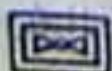
világnak ez a legnagyobb kémikusa, jóval előbb kifejette az élet szövetvényeiből a hit, a szeretet, az igazság, az önzetlenség lényegét, mint ahogy Praxileus megtalálta a levegőnek életadó elvét, az oxigént. De azt mondhatja valaki, legyen bár az oxigén az élet elve, mi nem akarunk benne elégni; s ép úgy nem akarunk a Jézus követelte altruizmus áldozataként az a vaj lenni, amelyet kevésbé lelkiismeretes embertársaink, saját kenyerükre kenve, elogyasz anának. Erről azonban nincs itt szó. Ő tisztára kifejti az elveket.

Minden jóra való lélekben meg kell lenni a törekvésnek, hogy azokból minél többet megvalósítson. A miénk csak a törekvés s a megvalósításukért folytatott állandó küzdelem. A korlátokról, a mérsékelt elemekről maga a természet gondoskodik. Az erkölcsi világrend egy nagy piramis, amelynek alapja nem az altruizmus, mint némelyek hiszik, hanem az önzés vagy önérdék. Ennek a piramisnak a csúcspontja azonban a szeretet s a csúcspont és az alap közt helyezkednek el a többi tények. Nem kell attól félnünk, hogy valaki tulságba menne a Jézus által előírt erkölcsi elvek követésében. De jó őket állandóan magunk előtt látnunk eszményi tisztaságukban s Jézus ragyogó megvilágításában, mert az élet minden eszményi szépsége csak bennük és általuk valósítható meg.

Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak. Aki elkívánja tőled a felső ruhádat, add neki az alsót is; aki inkább szereti atyját és anyját, hogy nem engemet, nem méltó én hozzám és hasonló ilyenfélék csak nekünk szokatlanok, a keleti fantázia szellemi légkörében a mindennapi beszéd is tele van ilyen tulságokkal. A mindennapi életben Jézus is a helyzethez és körülményekhez képest alkalmazta ezeket az elveket.

Jézus, aki azt hirdette, hogy aki első akar lenni, legyen a többiek szolgálója — nem teszi kötelességévé a mezőről fáradtan hazatérő szolgának, hogy előbb készítse el ura ebédjét s maga csak azután egyék? Vagy nem feddi-e meg tanítványait zugolódásukért, mikor azok sajnálják tőle a drága kenetet, melynek nagy árát a szegényeknek lehetett volna adni? Vagy nem olvassuk-e, hogy aki felállította azt az elvet, ha jobb felől ütnek arcul, tartsd a balfeledet is, mégis azt mondja az őt pöre alkalmával arcul ütő szolgának: „ha gonoszul szólottam tégy bizonyosságot a gonoszságról; ha pedig jól, miért versz engemet? Vagy lehet-e valahol becsmérlőbb kifakadásokat találni, mint amelyeneket Jézus használ leggyűlölködőbb ellenségeivel, a farizeusokkal szemben? Ő is ember volt!

E felolvasás elején ez a cím áll: „Epizódok Jézus életéből modern megvilágításban.” A sokat ígérő ceg-tábla egy meglehetősen szegényes bolthoz, fogják mondani némelyek. Bizony szegényes, mert az ember Jézust még kevesen próbálták leírni olyannak, amilyen volt. A felolvasó csak azt kívánja a már tán fürelmetlenkedő hallgatónak, menjenek a forráshoz, a bibliához s ott keressenek világosságot mindarra nézve, amit ez a felolvasás homályban hagyott.

Imaház építés Debrecenben.

Főtisztelendő Uram!

Engedje meg, hogy lapjában, büszkén írhatom — lapunkban — egy pár soros helyet kérjek egyházunk részére. Azt hiszem nem végzünk felesleges munkát, ha egyházunkat bemutatjuk összes híveinknek, megismerjük egymás dolgait és az örömeinkben együtt örvendezünk. Talán az együvé tartozás érzetét is tápláljuk, erősítjük ez által.

A mi kicsiny debreceni leányegyházunkról, annak életéről akarok egyet-mást elmondani. A debreceni unitárius leány egyházközség 1920 évben alakult meg. Jórészben erdélyi menekült szegény tisztviselőkből. Ezt megelőzőleg azonban már 1893-ban néhai Szabó József antyánkfia a leendő unitárius egyház vagyoni alapját megalapozta végrendeletében, amikor Debrecenben a Hatvani-utcai szép nagy házas telkét és az Ondódon 21 hold tanyás birtokát az alapítandó unitárius egyháznak adományozta. Az Isteni gondviselés előrelátó gondoskodását kell látnunk az önmagát dicsérő nemes cselekedetben is, amikor még csak a jövőben megalakítandó egyház alapjai anyagiakban megalapoztattak; áldassék az Ur neve és a nemes adakozó emléke mindörökké. Meglévén az alap anyagiakban — Hazánk sorsának rosszrafordulása — a szomorú menekülés óráh rabságból — titeket is adott a létesítendő egyházhhoz. A megalakulás nehéz évein átesve ma már egyházunknak helyben és vidéken 75—80 tagja van. Az egyházközség gondnoksága a vagyonnevelést 1921 évben vette át, a vagyontörtehermentesen, de a pénztárt üresen. Gondos, takarékos vagyonnevelés mellett sikerült az épületeket 25—30 millió költséggel jókarba helyezni s ezenkívül még kb. 10 ezer pengő készpénzt 6 év alatt megtakarítani. Istentiszteletet tart és urvacsorát oszt a híveknek évenként 4—5 esetben Tisztelendő József Miklós püspöki vikárius ur és dr. Csiki Gábor missz. lelkész afia egyik helyi ref. templomban, amelyet a helyi ref. egyház vezetősége mindig szívesen bocsát rendelkezésünkre. Hála és köszönet érte. Legutóbb október 1. és 2-án üdvözölhattük körünkben a főtisztelendő püspöki vikárius urat, amikor igen fontos és örövendetes eseményekről számolhatunk be, amelyek egyházunk életében örökre emlékeztetésekk maradnak. Ugyan is a Főtisztelendő ur jelenlétében megtartott együttes presbiteri és közgyűlésen gondnok atyánkfia bemutathatta egyesek és a hívek adakozásából beszerzett értékes, szép urvacsorai készletet, amely 2 drb. kehely, 1 drb. boroskanosó, 2 tálcza és 3 drb. gyönyörű terítőtől áll, elhelyezve egy diófából készült díszes ládában. A készlet megszerzése, bemutatása úgy a főtisztelendő urnál, mint a híveknél igen jóleső érzést váltott ki. A másnapi urvacsoraosztás alkalmával püspöki vikárius ur az asztali felszerelést meg is áldotta s az adakozókra Isten áldását kérte. A gyűlés másik kiemelkedő tárgya az imaház építés volt. A gondnokság bemutatta az elkészített terveket és költségvetést. Ugy a főtisztelendő ur, mint a hívek örömmel fogadták el a tervet s ha Isten is úgy akarja, mire e sorok megjelehetnek, a debreceni unitárius imaház alapfalait már rakják s a jövő tavaszon közgyűlés tartásával kis ima-

házunkat fel is szenteljük. Az imaház építési költségeit a már meglévő készpénzről, részben pedig kölcsönből — berendezési költségeket pedig a hívek és a jó emberek kegyes adományából fogjuk fedezni. Az utóbbi célra az adakozást József főispán úr 100 pengővel már meg is kezdette.

Október 2-án az Árpádiéri ref. templomban József főispán úr istentiszteletet tartott és az új urasztali edényekről urvacsorát osztott népes gyülekezetben, amelyben nemcsak híveink teljes számban, de székely menekült ref. testvéreink is igen számosan részt vettek.

E pár sorban igyekeztem egyházi életünk főbb eseményeiről beszámolni abban a reményben, hogy fiatal, kisdud leányegyházunk fejlődése, növekedése és gyarapodása nemcsak a mi örömünk, hanem az összes hitközségeink öröme is.

K. B.

Dr. Masznyik Endre

Mostanában készültek félszázados írói jubileumának megünneplésére tisztelői és barátai. Hódolni akartak szellemének ragyogó fénye előtt, amely tüköre volt az evangéliumi életnek és most egyszerre kialudt a fény — elhagyta a szellem a testet, amelyen át fényünk sugárzott. Az örömnépre induló barátok mielőtt megérkeztek volna már találkoztak vele — koporsó kocsián eléjük jött a halott.

Ha munkáin, megjelent könyvein keresztül nézted őt: alakja megnőtt. Tudása, munkabírása, meglátásainak mélysége egy lélekóriást mutatnak benne Luther Márton Élete, Pál apostol élete és levelei, Jézus Élete és magyaros mai nyelvre fordított Újtestamentum, nagy álfomái az egyházi irodalom világkörűl útján haladó lélekóriásnak.

Arnyéknak érezte magát az ember, tudománya magasról hulló fényében.

Ha pedig találkozta vele és meleg közvetlen apai hangon megszólított, könnyű kiváncsított a szeméből az örömtől és a megérett szeretettől. Valami szomorú fény derült-borult a szemében. Mint mikor bánatos felhő széléről néz reánk a nap. A szomorúság a várva várt Szeretet országáért sirt szemében, csillogó, derűs szemfényre pedig mindig kéznél álló vigasztalása volt a szomorú szívek számára. Egyszerű és szerény, barátságos, emberi szíve és nagy tudása örök példája lehet a papnak készülő ifju előtt. Ilyen az igazi pap — alakja.

Nekünk, unitáriusoknak különösen igen közeli lélekrokonunk volt. Érettünk perbe szállott még meg saját egyházával is. Helyettünk ő bizonyította, hogy keresztények, protestánsok vagyunk mi is.

Dávid Ferenc Egyletünk, amelynek tiszteletbeli tagja volt, fennállásának 25 éves évfordulóján még hallotta őt. Csodálatos volt látni azt a kis embert, ősz fejével — és csodálatos volt hallgatni az ajkain megszólaló nagy lelket... hogyan követelte, tüzzel és de megbocsátó haraggal a Jézus követők — a keresztények — felekezeti válaszfalainak lerontását és

a szeretetben való összekövődését, aki látta és hallotta ott a templom piacán, az a jövődőt kérő ostromló Pált látta benne.

Emlékünkben is ezt a fényképet ősrák meg róla. Ősz hajjal, égő szemekkel, lángszavakkal — a templom közepén — ez a lelke arca — amellyel találkozni fogunk egyszer.

Biró Lajos.

I R O D A L O M

A régi Torockó. Irta: Borbély István

Kolozsvár, 1927.

Ez a címe annak a könyvnek, amely dr. Borbély István, a kolozsvári unit. kollégium jelenlegi igazgatója tollából Kolozsvárott mostanában hagyta el a sajtót.

Torockó, a holdsziget, eléggé ismeretes az egész művelt magyar közönség előtt Jókainak »Egy az Istenc« című remeke révén. Gyallay Domokos, a jelenlegi erdélyi irodalom egyik jelese, a csak az imént megjelent s elismeréssel fogadott regénye a »Vaskenyéren« színterül szintén Torockót választotta. Természetesen a költői fantázia termékeinél a cselekvény a fontos s a jellemrajz, a színhely csak annyiban, hogy az egésznek a levegőjét adja meg, egyébként pedig a történeti hűséghez a regényírónak nem kell ragaszkodnia.

Torockó történetének hiteles adatai eddig Orbán Balázs Erdélyt ismertető nagy művében voltak találhatóak, persze Orbán Balázs művének megjelentése óta a történeti kutatás sok új adatot hozott felszínre, s így mindenképen inlokot Borbély István vállalkozása, amely e különben neki még a világháborút megelőző időben Torockó község előjárósága is megbízást adott.

Ez a közrebocsátott könyv nem adja Torockó történetét napjainkig, csak a XVI. századig vezet — mint a szerző igéri, művét majd egy újabb kötetrel fogja befejezni.

Torockó őslakóit szlávoknak tartja s ezt Torockó nevéből következteti, amely szerinte helyesen Torockónak hangzott s azt hisz, hogy a troszk—vaskó szláv szóból ered ov képzővel. Legyen szabad ehhez megjegyezni, hogy a magyar tudomány legutóbban más eredményre jutott, amit a szerző valószínűleg nem ismer, mert elszakított területen él. Torockó neve a legrégibb feljegyzések szerint Turozken, a mi mai helyesírás szerint Turockó vagy Turozskó, tehát olyan összetett szó, amelynek alapszava a kó szó. Az első részben ugyanaz a fő lappang, ami hazánk több helynévében: Turóc megye, Mező-tur stb. szavakban. Ez a Tur, Turóc is lehet esetleg szláv szó, de átlatot (birkát) jelent.

A másik megjegyzésem a torockói Székelykőn levő régi várra vonatkozik. Az ő előadása szerint a honfoglalás óta a vár az Ákos nemből származó Thorockay családé volt. A dolog úgy áll, hogy egyes családoknak váruk a tatárjárásig nem lehettek birtokában

minden vár királyi volt. A vár csak a tatárjárás s a királyi hatalom nagy hanyatlása után kerülhetett a Thoroczkay család birtokába s mindössze 30—40 évig a Thoroczkay családé, mert aztán Thuroczkay Ehellős (Achilles) átengedi a kézdi, de már akkor Aranyos- székre betelepült székelyeknek s a Thoroczkay család a szentgyörgyi várba húzódik, amelyet a család épített s birtokában tart egész a XVIII-ig, amikor is a németek összerombolják.

Torockó lakosságára vonatkozólag helyesen állapítja meg, hogy az három elemből állott. Az őslakosok a várjobbágyok lehettek, akik minden királyi várban falálhatók voltak; a második elem a II Géza alatt betelepített s kiváltságos bányász lakosság. Ezenkívül a Thoroczkay családnak s más földesuraknak mindig voltak itt jobbágyaik. Közül Mátyás király korából jobbágylistát is, továbbá megemlíti a betelepült német családokat is (39 lap) de ezeket már csak egy XVIII. századbéli okmány alapján. Szerintem itt meg kellett volna jegyeznie, hogy a hagyomány szerint ezek a Styriából betelepült bányász-családok, de ez történelmileg nem bizonyítható, mert 5—600 évvel későbbi följegyzés nem vehető hitelesnek.

Ismerteti még a nagy per kezdetét, amelyet a kiváltságaikhoz ragaszkodó torockói bányászok s a Thoroczkayak folytattak a Dózsa lázadás után. A Thoroczkay család a lázadást ürügyül használva Torockó egész lakosságát jobbágy-sorban akarta tartani. E körül folyt a nagy per századokig. Befejeződik a történelmi rész Torockó vallási reformációjának ismertetésével, amit a hagyománnyal szemben helyesen annak tulajdonít, hogy akkori földesura, Thoroczkay Mátyás, János Zsigmond feejdelemnek kedves embere és híve volt s ezért lett Torockó földesurával együtt unitárius, lévén akkor a döntő elv: cuius regio, eius religio. Csakhogy, míg a Thoroczkay család később ismét elhagyta a unitárius vallást, Torockó községe mai napig egyik erős, törhetetlen vára az unitárius egyháznak.

Megérdemli a könyv, hogy olyan szeretettel fogadjuk, mintahogy szerzője írta, kinek szülőföldje a bércek ölében fekvő, nagy oláh tenger közé szorult »holdsziget.« En, mint szintén Torockónak egy mesze elszármazott ivadéka erkölcsi kötelességemnek tartottam, hogy erre az elsősorban minket, unitáriusokat érdeklő könyvre hitsorsosaink figyelmét felhívjam.

Botár Imre.

HIREK.

Telefonszámunk: Lipót: 974—24.

100 darab Újtestamentumot ajándékozott (80 pengő értékben) Józán vikárius ur szegénysorsu iskolás tanulóknak. A vallástanítás új tantervében a bibliát tankönyvül használják hitoktatóink és ez tette szükségesé a szegény tanulóknak bibliával való ellátását, amit vikárius ur adományával nagylelkűen megoldott.

Istentiszteletek a fővárosban és környékén. Minden vasárnap d. e. 11 órakor az V. Koháry-

utcai templomban. Októbertől kezdve minden hó második vasárnapján d. u. 4 órakor a VIII. Csobánecz-utcai el. iskolában és minden hó utolsó vasárnapján d. e. 11 órakor Pótszentlőrincen a kultúrházban.

Esketést, keresztelest, temetést egy nappal előbb kell bejelenteni. Ezt saját érdekében mindenki tartsa szem előtt. Hivatalos órák: délelőtt 9—12-igés délután 2—4 óráig.

Lakásváltoztatás esetén egy levelezőlapon kérjük az értesítést az új címről, hogy lapunkat pontosan kézbesíthessük.

Ha egy családban betegség, vagy egyéb baj támad, ha valamely család tagja kórházi ápolás alá kerül, hozzátartozói levélben vagy telefonon értesítsék a lelkészi hivatalt erről, hogy amennyire erőnktől telik, enyhítsük testi-lelki fájdalmát, szenvedő testvérünknek.

Pénztári órák a budapesti lelkészi hivatalban d. e. 9-től d. u. 4-ig. Adót, előfizetést, adományt átvesz Gál Miklós pénztáros.

Nőszövetségünk minden hó második csütörtökén d. u. 5 órakor biblia magyarázatos ülést tart a lelkészi hivatalban. Legközelebbi ülését tehát október 13-án tartja Nőszövetségünk, amelyen elérhetőleg Mrs. Ewans székelyében angol nyelvű is lesz a Nőszövetségnek. Éppen ezért kérünk minden unitárius asszonyt, hogy ezen a gyűlésen jelenjenek meg.

Angol órák. Hétfőn délután 5—7-ig és kedden d. u. 3—5-ig, kezdőknek az egyházi tanácsteremben V. Koháry-utca 4 I. em. 8. (a templom alatt). Minden hó utolsó péntekjén társalgás.

Őszi hálaadásunkon szép számmal vettek részt híveink az Istentiszteleten. U. vacsorát 230-an vettek. A kenyeret és bort a hálaadásra Józán Miklósné főtisztelő asszony adományozta. Köszönjük.

A Dávid Ferenc Egylet első őszi vallásos estéjén okt. 7-én, igen érdekes és ritkán található előadásban volt része azoknak, akik nem sajnálták a fáradságot arra, hogy megjelenjenek az estélyen. 40 éves tevékeny — a szó egész értelmében — egyházi munkában töltött szolgálatának leszűrődött eredményeit, új irányt mutató meglátásait mutatta be színes előadásában Rev. T. B. Evans, nyug. amerikai unitárius lelkészünk. A pap egyéniségének fontosságát a hívek nevelésének, eredményességének szempontjából különösen hangsúlyozta. Mert nem elég gépként elmondani az erkölcsi törvényeket. Nem ez a papi munka. A papnak önmagában, egyéniségének meleg vonzó, bizalmat ébresztő, lebilincselő színeiben kell megfestenie a Krisztus színti emberideált. Éppen ezért nem való mindenki papnak. A papnevelő intézeteknek igenigen ki kellene válogatniuk a lelki-ig alkalmasokat. A kísérő műsort ugyancsak ki kell emelnünk. Raspiné, Bertty Mimi operaénekesnő mindig megfogó énekével valahogy mindig úgy vagyunk, mint amikor az édesanya énekel gyermekeinek — a szívével. Tüzet gyújt, megegitő tüzet a hangja a felfigyelő csodálkozó gyermekek szívében. Kísérője Kiss Pál orgonaművész méltó volt éne-

keséhez. Dr. Molnár Jenő Antal művészüket már régen ismerjük és csak arra kérjük, üljön minél gyakrabban a mi orgonánk játékasztalánál.

Novemberi D. F. Egyházi vallásos estélyünket Józán vikárius erdélyi utja miatt november 11-én (pénteken) este 6 órakor tartjuk meg. Ezt az estélyt nagynevű tudósunk Brassai bácsi emlékének szenteljük. Felolvasónk Buzogány Anna fővárosi tanárnő, Nőszövetségünk elnöke lesz.

A vallástani órák rendjében a következő változások estek: A IX. Gyáli-u iskolában nem 11-12-ig, hanem 12-1-ig lesz vallásóra minden szerdán. Rákospalotán minden szerdán d. u. 3-4-ig Pesterzsébeten pedig minden pénteken délután 3-4-ig tartunk vallástani órát. Itt említjük meg, hogy a Nevelésügyi Bizottság tárgyalta a kényszerített órák ellenük arra kérve őket, hogy a lakásokhoz közel eső csoportokat sziveskedjenek minél gyakrabban meglátogatni.

Ifjúsági Istentisztelet a felsőcsztályosoknál (V. osztálytól fölfelé) okt. 23-án (vasárnap) d. e. negyed 10 órakor. Névsorolvasással fogjuk a megjelenést ellenőrizni.

Október 31-én a reformáció emléknapiján (hétfőn) d. e. 11 órakor mi is Istentiszteletet tartunk. A tanuló ifjúság számára. Ezen a napon azért kapnak szünnapot a protestáns tanulók, hogy templomaikban a reformátorok emlékének áldozhassanak. Tehát okt. 31. d. e. 11 órakor minden unitárius tanuló (elemi és középiskolás) köteles a templomban megjelenni.

Egyházi Főtanács ülés ez évben November 6-án lesz Kolozsvárt.

Az Ifjúsági Egyesület hírei. 1. A D. F. Ifjúsági Egyesület október 21-én (péntek) d. u. 5 órakor külön ifjúsági Brassai ünnepélyt rendez a Koháry-utcai templomban. 2. November 4-én (péntek) d. u. 3-kor az Ifjúsági Egyesület Hosszu Kálmán elnöklésével közgyűlést tart a templomban, amelyen az Egyesület munkaprogramját fogják megtárgyalni.

Füzesgyarmati egyházközségünkben lélekemelő ünnepély folyt le okt. 9-én (vasárnap). A háboru idején besorozott egyik harangot most pótolták újjal a hívek áldozatkészségükkel. Az új harangot adták át október 9-én »hivogató» hivatásának, azon az ünnepélyen, amelyet összekapcsoltak a füzesgyarmati egyházközség fenállásának 25 éves évfordulójával. Budapestről Józán vikárius és Dimény Mózes pt. főgazdátó körü felügyelő vettek részt a harangszentelésen. A helybeli hívek mellett a község és a testvérelekezetek is együtt örültek az ünneplő unitáriusokkal.

Az adventi esti Istentisztelet kezdetét November 27-én kezdjük meg. Részletes programot a jövő számban adunk.

Az amerikai unitáriusok őszi gyűlésük alkalmával az unitáriusok egyik büszkeségét, az Egyesült Államok volt elnökét, Taft-ot életének 70-ik évfordulóján Washingtonban megünnepélték.

Rev. Sidney B. Snow, a nálunk olyan otthonos és közszeretettel álló amerikai lelkész az Unitárius Társulat utazó titkára lett.

A Dunamelléki Református Egyházkerület közgyűlése az elhunyt főgondnoka dr. Darányi Ignác helyébe okt. 22-én d. e. 10 órakor iktatja be gróf széki Teleky Józsefet. Az ünnepélyt a Kálvin téri templomban rendezik, amelyre egyházunk üdvözlését Józán Miklós püspöki vikárius és Dimény Mózes k. felügyelő gondnok vezetik.

A budafoki reformátusok sok évi vágyódás után és áldozó munka árán templomot építettek. Sok ref. hívőnek nemcsak pénze, szive, de keze munkája is benne van a templom falában. Okt. 2-án szentelték föl. Debreceni utja miatt Józán vikárius ur nem jelenhetett meg a templomszentelésen, de levélben megküldötte áldást kérő imáinkat.

Erdélyi hírek. Gyallai Domokos kolozsvári kollégiumunk tanára megvált tanári állásától, hogy egészen földalmi munkásságára szentelhesse idejét. Helyébe Szentmártoni Kálmánt nevezte ki a püspök ur tanárnak.

Házasság. Lőrinczi László kadácsi lelkész és Szolga Iluska, dr. Szolga Ferenc kereszturi unitárius tanár leánya házasságot kötöttek. Isten áldása legyen az fiatal páron.

Az abrudbányai templomra adakoztak: Multkori számunkban Józán vikárius adományát tévesen közöltük. Adománya 100 Pengő. Faluvégi Áron 50 pengő, Jancsi Mihály Ujpest 10 pengő, Takács Ferenc Celldömök, Gothárd Lajosné 5-5 pengő, Botár János 4 P. Urmössy Lajosné Miskolc és Szabó Gyuláné 2-2 P. Albert Jánosné 1 Pengő. Összesen 79 pengő. Mult számban nyugtázott összeg 616 P. 07 fillér Eddigi gyűjtés eredménye tehát 695 P. 07 fillér és 74 lei.

Közeledik az év vége és a számadások lezárásának ideje. Egyházközségünk számadatait vizsgálva szomorúan állapítottuk meg, hogy híveink közül sokan hátulban vannak egyházi adójukkal. Ezen az uton is kérjük minden hívünket, vizsgálja meg mindenki a maga számadását és ha úgy találja, hogy adós, sziveskedjék minél előbb teljesíteni e költségi köteleességét a magával és egyházközségével szemben.

Dr. Hosszu Zoltán a Nemzeti Színház tagjának: Dani bá estje nov. 11-én délután fél 6 órakor lesz a Zeneakadémia nagytermében, amelyen az Operaház és a Nemzeti Színház tagjai szerepelnek. Jegyek 1-4 Pengőig a Nádor-u. 9 Lipót-körút 3 sz. dohánytöszdékben, a Nemzeti Színház és a Zeneakadémia portásainál, valamint a Dávid Ferenc ifjúsági egyesület elnökénél: Koháry-utca 4 I. em. 8 kaphatók.

A kolozsvári Unitárius kollégium Magyarországon tartozkodó »vendiákjai» f. év november 5-én baráti összejövetelt tartanak Délután fél 6 órakor a Zeneakadémia kistermében tartandó jótékony célú hangverseny keretében a »vendiákok» közül az erdélyi magyar irodalomnak egyik reprezentánsa, Gyallay Domokos, továbbá a jeles színműíró dr. Orbók Attila, akiváló zenészerző: dr. Rényi Aladár fognak fellépni. Rajtuk kívül a fővárosi művészvilág előkelőségei teszik változatosá az estélyt. Műsor után a Drechsler étteremben (Andrássy-ut. Operával szemben) társasvacsora, amire levelezőlap útján f. év nov. 9-ig dr. Beniczky Lászlónál (Budapest A. Szabadság-tér 8 Ma-

gyar Nemzeti Bank) lehet jelentkezni. Három fogásos teríték ára (talok nélkül) 3 pengő.

A Magyar Proletárs Nők Országos Szövetsége nagybányai Horthy Miklósné főmóltósága fővédnök-ségével gr. Bethlen Istvánné, gr. Ráday Gedeonné, Raffay Sándorné, Ravasz Lászlóné, Pesthy Pálné, Jósean Miklósné, Petri Pálné védőségével 1927. évi okt. hó 21—26-ig a pesti Vigadó termeiben IV. Országos Munkakiállítást rendez. A kiállítás rendezését özv. Mirkovszky Gézáné ip. m. tanár szivességéből vállalta. A következő napokon nyitva d. e. 10—este 7-ig Délutánonként műorosi előadás kiváló művészekkel Buffet. Belépőjegy 10—3-ig 50 fill. azután 1 pengő. Háziasszonyok és pártfogók névre szóló állandó jegyeiket, amennyiben eddig kézhez nem kapták, a kiállítás jegypénztáránál vehetik át. Mindenkit szeretettel hívunk és várunk. A rendezőség.

HALOTTAINK.

Özv. dr. Astóth Oszkárné

szül. Hertel
Ágnes 76 éves

korában október 13-án délután hosszas szenvedés után meghalt. Az elhunytban dr. Kozma Jenőné, dr. Kozma Jenő országgyűlési képviselő neje édes anyját gyászolja és siratja. Fájdalmukban őszinte szívvvel veszünk részt és vigasztalást számukra Istentől.

Boldizsár Istvánné

25 éves korában Budapesten és

Pálfi Julianna

56 éves korában Budapesten meghalt. A jó Isten vigasztalása legyen szeretteikkkel.

Felelős kiadó:

BIRÓ LAJOS.

BIRTALAN LAJOS

kárpitos és diszítő

BUDAPEST, VII., AKÁCZFA-UTCA 58.

Elvállal angol bőr-, szalon- és függönydiszítéseke ovábbá szabadon álló ottomán ebédlő-diványok rugganyos ágybetétek, matracok, ablakrolók készítését és autók párnázását a legjutányosabb áron. Vidékiek soronkívül pontosan kiszolgáltatnak. Szőnyegek, függönyök megóvását és molytalanítást vállalom.

Prém János szabómeister

hitrokonoknak a napi árnál olcsóbban vállal bármiféle ruhavarrást, fordítást, tisztítást stb

Lakása: Budapest, VIII., Vig-utca 33. sz.

Kádkat

Puttonyokat

Boredényeket

Mezőgazdasági
szerszámokat

Tragacsokat.

Kocsirészeket

készítünk

Budapest, V., Kálmán u. 21. Telefon: 5-34

Két-, három- és négynyüstös
székely házi szöttek
asztalkendők, törülközők, konyharuhák
stb. megrendelhetők:

Deák Miklós

hitrokonunknál

Lakása: II. KER., TÖLGYFA-UTCA 14

Korchma és Czirmay

zongora-, pianinó- és harmónium
készítők

BUDAPEST, VII., DOB-U. 94-96

(Magyar Színház közelében)

Készítünk: A legmagasabb igényeknek megfelelő új zongorákat, pianinókat és harmóniumokat a legprecízebb és legmodernebb telben. — Zongorák átalakítását, teljes kijavítását, bőrozését, fényezését és hangolását vállalják jótállás mellett.

Ezüstéremmel kitüntetve.